

په واندنډووی
دوو
په خپل

● له ژماره (۷۶) ی
 ۱ پوښنډی نوئی ای نه یلوولسی
 ۱۹۷۹ گوتاره کسهی د .
 ناوړه حمانی حاجسی مارف به
 ناوینشانی (با پیزی یتکولینه وهی
 زانستی بگرین) گه لیک بیروپای
 نهوتوی تیدا همن که نووسهران و
 خاوهن رایان بخنه سر لیکدانه وه
 و ایتکولینه وه و نه ندیشهش . لیره دا
 من به پتی بوچوونی خوّم و له
 پروازگهی پرووناک کردنه وه وه دوو
 خالی نه و گوتاره سوود به خسه
 ددهمه بهر لیکدان ، نه وندهی
 بشتوانم پیره وی ناموژگار به کسهی
 نووسر ده کهم له ودا که ده بسی
 لیکولینه وه به ریازی راست و
 په وانی زانستکارانه دا پروات ، هر
 نه بی بابی نه وندهی که دلگه رمی و
 عاتیقهی تیدا به کار نه بهت .
 ● خالی په کهم نهویه که له
 لاپه ره (۱۱) ی گوتاره که له باره ی
 وشه ی (انعدام) ای عه ره بییه وه
 هاتوه که گویا کاتی خوئی کونه
 نه نجومه نی کونه کوپی زانیاری کورد
 به هله وشه ی (نمان) ای بو
 پیشبار کردوه .
 وشه ی (انعدام) نه وه ده گه به نی
 که نه بوون به سر بوونه و مریک دا
 بیت لیتر مادی پن نه بوونه و هره یا
 معنه وی ، وه که ده گوتری (انعدام
 الوزن) دیاره (وزن) له سر زه وی
 هیه و هه بوه به لام له دوورایی
 هینده کیلومتره (انعدام) ده کات که
 نه مه پاتموپات (نمان) ده گه به نی .
 نه وهی ناشکرایه له (فقه اللغه)
 نه وه به که فعل لیتی زیاد کرا پتر
 به ره و نه نکیدی (پروودان) ده پروات و
 له لیتجیمالی واتای (مطلق) دوورتر
 ده که ویتنه وه فعلی (انعدام) یش
 که (مطاوع) ی فعلی (عدم) به

د ره نگر خو به دست نه و اتا
 موته قه وه ده دات که له وشه ی
 (عدم) و هره گریت . دیاره له
 کوردیشدا (نمان) پتر خزمه له گهل
 پروودان هر چه ند فیعله کسهش لیتی
 زیاد نه کراوه ، بو یه نمان ریکت
 دیت بو (انعدام) وه که (نه بوون)
 بو (عدم) ده ست ده دات . وشه ی
 (نه بوونی) ش هر نه و اتای به ی
 (فقر ، عزای هیه که د . ناوړه حمان
 بو چی چوه ، وشه کسه له پتی راسته
 ده ستووراتی وشه سازیه وه په بیدا
 نه بوه به لکو دارشتنیکی په مه کیه که
 هاتوه (ای) نه مرزی نه بستراکتی
 خستوته پال (نه بوون) وه که
 نه ویش هر نه بستراکت . نه م
 دارشته پزیه ره (شاذ) ناشی بیته
 بنه مای ده ستووری زار اوه سازی .
 نه گینا صد وشه ی وه کو
 (نه خویندنسی ، نه چوونی ،
 نه بیستی . .) ده هاته ناو ناخاوتن و
 نووسینی کوردی و زمانه کسه ی
 ده شتیواند . وشه ی پزیه ره له کوردی و
 غه بری کوردی دا زاوژی ناکات ،
 نه گهر بکات زول ده هینیت .
 له باره ی (نه بوونی) په وه نک
 نه ونده و بهس : بگره جاری هوئی
 هه ره گه و ره ی ده ست نه دانی له
 بری (انعدام) ماوه پروون بگریته وه :
 وشه ی (نه بوونی) له فعلی
 (بوون) به واتای (وجود) وه
 نه هاتوه به لکو له (هه بوون) ی به
 واتای (تملک) وه و هر گراوه .
 (هه بوون) به واتای (تملک) چونکه
 تیپه ره له گهر داندا خوئی له
 (هه بوون) ی به واتای (وجود) جودا
 ده کاتوه راناری تیپه ریش له گهل
 خویدا ده هینیت . له پیشه وه
 لیسته ی گهر دانی (هه بوونی) ی به
 واتای (وجود) ده نوپسم :

من هم

من همبووم

تۆ ههیت

تۆ ههبوویت

ئهو ههیه

ئهو همبوو

ئبجه ههین

ئبجه همبووین

ئبوه ههین

ئبوه همبوون

ئهوان ههین

ئهوان همبوون

ئنجای لیستمی (همبوون) ههکی

(تملك):

من ههمه ، ههیهتم

من همبوو

تۆ ههته ، ههیهتت

تۆ ههتوو

ئهو - ههیهتی

ئهو همبوو

ئبجه ههمانه ، ههیهتمان

ئبجه ههمانبوو

ئبوه ههتانه ، ههیهتتان

ئبوه ههتانبوو

ئهم ریژه بهی (ههمه .

ههیهتم ..) ی (تملك) کیشهی زۆر

به دوا دا دیت به نمونه که ده لیت

(ههیهتم) مه به ست کاتی ئیستا که به

که چی ریژه که ی وهک (خواردوه تم .

کردوه تم) ه که جوریکه له رابردوو .

دبان (همبوو ، ههتانبوو ..) که

ریژه ی رابردوه جودا بۆتوه له

ریژه ی رابردوی تیپه ری عاده تی که

ده لئج (خواردبوومان ، کردبوومان ..)

هر بۆیه به ئه وه ی تازه کوردی فیر

ده بئج ده لئج (همبوومان ..) . ئنجا

موزاریمی (همبوون) بش به ههردو

واتا کیشه هه لده گری که دیت

ریژه ی موزاریمی (بوون) ی ساده

وهرده گری :

من هم

له موزاریمی (ههمه ، ههیهتم) دا

کیشه که گوره تر ده بئج که دیت و

ریژه ی (انتقالی پیچه وانه) وهرده گری

من ههمه ، ههیهتم

من ده می

ئهم (انتقالی پیچه وانه) به له

کتیبۆلکه ی (چهند حه شارگه ..) دا

بۆ به که م جار باس کراوه ، به لام زۆر

پتویستی به شرح و پوون کردنه وه

هه به ، تیره ش جیکه ی نییه :

وا ده زانم که رتی (هه) له وشه ی

(همبوون) ی به واتای (تملك)

خزمی (avoir) ی فرهنسی و

(have) ی ئینگلیزیه ، بهو پیته

پدنگه له کۆندا (هه ف بوون)

بوو بیت . به واتای (وجود) بش

له (هت) ی فارسی و

(est) ی فرهنسی و

(is) ی ئینگلیزیه وه نریکه .

له هجه ههیه له کوریدا له جیاتی

(ههیه) ده لئج (ههسه) .

به ههمه حال (نه بوونی) له

به رتدا (نه هه بوونی) بوه و لئی

سواوه ، ئیستاش ده گوتی

(هه بوونی و نه بوونی - کابرا بابابه کی

هه بووه ..) .

له مه وه دمرده که وئج که به هیتج

کلۆجیک ناشئج (هه بوونی) بۆ لای

(وجود) بیریته وه ، ئهم پووالته

چاوغه له تینه ی له به کچوونی دوو

وشه که ش ناشئج ته له زگه به بیرمان

بکات و لاتریزه مان پئ به ستئج بۆ

دهره وه ی راسته ریگه ی زماناسی و

زاراوه سازی .

● خالی دوهم ئه وه به که له

لاپه ره (14) ی گو فاره که دا وا

پانۆینراوه که (ن) ی چاوغ که به

کۆتایی فیعلی وهک (کردن ، رستن)

هوه نانووسیت ، گۆیا کورته بزوینتیکی

ورد دیته نیوان کۆتایی فیعله کان و

نیشانه ی چاوغ که یانه وه به لام له

پینووسی کوردی که به پیتی عمره بی

ده نووسری بزوینه که وینه ی بۆ

دا نه ندراره نیتر زماناسان هه له ی

تیدا ده که ن ، یانی ئه گه ر کوردی به

پیتی لاتینی بنووسری نیشانه بۆ

بزوینه که به کاردیت و هه له ی تیدا

ناکری .

با له پیتسه وه ئه وه بلیم ، نووسینی

لاتینیش وا ده بئج سر له نووسر

و لیکۆلره وه ی کورد ده شتوینتیت

وهک که دیت و له بری (ئا ، ئۆ ،

ئی ..) ته نها به که پیت ده نووسیت

که چی هه ره به که یان بریتیه له دوو

دهنگی سه ره به خۆی ته وا و چ

فه رقیک نییه له نیوان (دا ، دۆ ،

دی) و (ئا ، ئۆ ، ئی) له پووی

زماره ی دهنگه کانیا نه وه ، نووسینی

لاتینی که بایه خی به دهنگی (همزه)

نه داوه و له وه شدا سه هویتکی زلی

کردوه ، کیشه ی بۆ ئیمه ش ناوه ته وه

که به شتیکی به رچاوی لیکۆلره وه ی

کورد به شوین هه نکاوی ئه و

سه هوهدا ده پوون و ده مه ته قه له سر

بایه خی دهنگی (همزه) هه لده ستین

و دانه نانی نیشانه بۆ هه مزه له

نووسینی کوریدا به راست ده زانن

که چی دهنگیکی زیده ره سه ن و کۆنی

زمانه که مانه ، هه ره ئه وه نده هه به له

ئاخاوتنی ئیستا که ماندا هه مزه له

ناوتویژی وشه دا نه ماوه و به زۆری

له به رای و وشه وه دیت ، ته نها

له ریژه ی موزاریع و ئه مر نه بئج وهک :

ده ئاخوتی ، ده نه جنئج - بشاخۆه ،

بئه نکۆیه ، ده ته زموم .. له کوریدا

دهنگی لامی قه له ویش له به رای

وشه وه نایه ت که سیش ئالئج بسا

نیشانه ی بۆ دانه ندریت . دهنگی

(ه) ش به ده گه من له ناو توویژی

وشه دا (ده بیستری) [نهوم، نهۆ ..] .

رهنگه له ناخاوتنی ئیستاماندا هەرگیز نەچیته کۆتایی وشەوه . مەشوورترین وشە کۆنمان (دناك) هەمزە لە هەناودا هەبە . نووسینی لاتینی کە نیشانهی بۆ ئەو دەنگە کز و بێهیزە نیوان فیعل و (ن)ی چاوگە داناوه سەرلەتۆی وای کردووە بایەخەکی لە پادەبەدەر بەو دەنگە بدری ، ڕهنگ بوو نەگەر نووسینی لاتینی لیتی بێدەنگ بایە ئەویش وەك (هەمزە) پشتگوێ خرابایە . هەرچۆنیک بێ ئەم دەمەتەقەبە لەسەر (تاوانی رینووس) مەبەستی ئیترەکانە نییە ، ئەوەی من بەچاوی خۆمەوه گرتووه لێرهدا شتیکی دیکەیه : ئایا ئەو دەنگە کزە کە لە نیوان (ت ، ن) و (د ، ن) ی دوو فیعلی (بەستن ، کردن) دایە ئەویش وەك دەنگەکانی دیکەیی فیعلەکان (ب ، ه ، س ، ت ، ك ، ر ، د) بەشتیکی بنجی و پیک هینەری وشەبە یاخود شتیکی دیکەیه ؟ هەلبەت هەموو کەس هەست بەو دەنگە کزە دەکات لەو شوێنە و لە گەلیك شوێنی تریشدا ، کەواتە بابەتی لیکۆلینەوه بوون و نەبوونی دیارده کە نییە بەلکو (ماعیە) ی دیارده کەیه : پرسیارمان لێرهدا (ئایا هەبە ؟) نییە بەلکو (ئایا چیبە ؟) یه .

بە نیازی خۆی روون کردنەوه و گوتار کورت کردنەوه وشەیی نمونان کە بە پیتی لاتینی بنووسم لە بری ئەو بزۆینە بێهیزە (ا)ی بێ نوخته دادەئێم ، بۆ کورتە بزۆینی (ی - کەسەری عەرەبی) ش پیتی (ئ)ی نوخته دار دادەئێم ، لە جیاتی کورتە بزۆینی فەتخەش (e) دەنووسم بۆ (ی)ی درێژیش ، لە هەرکۆیەك بیت (y)

دەنووسم ، لە جیاتی (کورتە بزۆینی بێهیز) ی ش تەنها وشەیی (بێهیز) بەکار دەهێتم ، هەرچارەش بە پیتی پتویست برگەیی وشان لە یەكدی جودا دەکەمەوه تاكو دەوری ئەو بێهیزە لە پیک هینانی برگە و کەرت کردنی وشە ناشرکراتر بیت .

لە چاوگی (رستن ، کردن) دا نەگەر بلتین ئەو بێهیزە پتیش (ن) ی چاوگەکان بەشتیکی پیک هینەری وشەکانە ئایا دەبێ بە (ن) ی چاوگی بدەین یا بە قەدی فیعلە کە ؟ دیارە ئەو بێهیزە هی قەدی فیعل نییە چونکە لە چاوگی تێنەپەردا بەلادانی (ن) ی چاوگ قەدی فیعلە کە دەمیتێتەوه بێ ئەوەی هیچی بێهیز و بەهیزی بە دواوه بیت وەك :

مردن mir-din
پۆیشتن ro-yisht-tin
 mird ro-yisht

نمونهی تێپەرم نەهینا چونکە بە لادانی نوونی چاوگە راناوی فاعیل دیت و مەسەلە کە روون نابێتەوه . کەواتە دەمیتێتەوه (ن) ی چاوگ بێهیزە کە لە قەبەل بکەین . ساغ کردنەوهی ئەم لایەنە نەختیک پشووی درێژی دەوێ .

(ن) ی چاوگ هەر لە دواي (د ، ت) وە نابەت ، بە دواي (ا ، و ، ی) شدا دیت وەك (فەرموون ، زانین ، کێلان) . لێره شدا ناشرکرايه، هاتنی ئەو بێهیزە لە دواي بزۆینەکانی (و ، ی ، ا) موسته حیلە چونکە بزۆین هەر کۆنسنانتی بە دواوا دیت ، بێهیزە کەش کۆنسنانت نییە . کەواتە دەرکەوتنی ئەو بێهیزە لە چاوگاندا هەر لە چاوگی دالی و تێبی مومکینە .

ئێستا قەدی فیعل دەدەینە راناوی لکاووی کەسی یەکەمی تۆ و دەلین : (کردمان ، Kir-di-man) دەبینین هەمان بێهیز لە بەرابەری راناوه کە شدا هات وەك کە لە پتیش (ن) ی چاوگدا هات ، ئیتر هەمان پرسیار هەل دەستێ لێرهدا ئایا ئەو بێهیزە بەشتیکی راناوه کەیه ؟ خۆ زانیمان ناشێ بەشتیکی فیعلە کە بیت ؟ یەك لا کردنی پرسیارە کە لە ناست راناودا کاریکی ناسانە چونکە دەتوانین جێگۆرکێ بە راناو بکەین و بزوانین بێهیزە کە چی لێ بەسەر دیت .

باینین پتیشگری (هەل) بخەینە سەر فیعلە کە بۆ ئەوەی راناوه کە لێ بستین : دەلین (هەلمان کرد ، hel-man Kird) . لێرهدا هیچ بەهیز و بێهیز لە بەرابەری راناوه کە دەرناکەوت ، کەواتە بێهیزە کە بەشتیکی ئەویش نییە ئەدی چیبە ؟

پاستی مەسەلە کە ئەوەبە کە ئەم بێهیزە پتیاووستیکی فۆنەتیکسی ناچاریبە کە لە هەندێ وشەدا دیتە دواي یەك لەدەنگەکانی وشە کە بۆ ئەوەی بتوانی تلفظی بێبکری ، کە پتیاووستیش نەما بێهیزە کە لەخۆوه دەرپوتیتەوه . ئیمە دبتمان لە فیعلی (Kir-di-man) دا بێهیزە کە هاتە دواي قەدی فیعل و بوو بە بەشی یەك لە برگەکانی ، بەلام لە گەل پتیشگری (هەل) ئەو ناچاری و پتیاوستییه نەما چونکە بە پتیی داخوازی دەنگسازی کوردی وشەیی وەك (هەل) لە بەرابەری وشاندا پتیاوستی بەو بێهیزە لکینەره نییە بەلام کە ناکە یەك دەنگی بەدواوا هات پتیاوستە کە پەیدا دەبێ . تۆ سەبری وشەیی (بەد) هەرچەند وەك فیعلی (کرد) بە (د) کۆتایی دیت

چونکه له کیشی (هه) پتووستی بهو بچ هیزه نیبه له بهرای راناوه که دا وه که ده لیتی (بهدمان کرد bed-man Kird) بهلام که هاتی به که تا که دهنگت بهدوا (هه) بهد (دا) هینا ناچاریت بهو بچ هیزه لکینمره له به کدیان ناشنا بکه بیت و هک :

هه لم گرت he-lim girt
به دم کرد be-dim-kird
ته ناهت حوکی نهو دستورهی دهنگسازیه وای کردوه به شیتی وشه ی (هه) بهد) له گه ل راناوه که دا بینه برکه و له بهشی سه ره تای وشه کان جودا بینه وه .

به که له دستوره هره بهرچاوه کانی فونه تیکی کوردی نهو به که نه گر بزوین به دوا نهو دهنگه دا هات که بچ هیزه که ی له پیشدایه بچ هیزه که تی دهچیت و هک لم نمونانهدا درده که ویت :

وشه ی (گه نم ، ge-nim)
به ناچاری نهو بچ هیزه ی تیدا هاتوه تا مومکین بچ (م) که به دوا (ن) که دا بیت ، بهلام که هاتی بزوینت خسته دوا ی (م) که نهو بچ هیزه دهره ویتنه وه و هک که ده لیتی :

گه نه که ، gen-meKe
ههروه ها وشه ی (گرم) بش که بوو به (کرمان) بچ هیزه که ی باش (ن) که تی دهچیت .

Kir-man Kiri-rim
هه رچهند نیمه ناتوانین جن گورکن به (ن) ی چاوگ بکه بن بهلام ده توانین وه که کاریکی بهدی چی له راناوه کان و وشه کانی دیکه به دیاری دا ، بچ (ن) ی چاوگی بکه بن به دستور چونکه نهو بش دهنگیکه وه که نهوان .

بهلام له گه ل نهو شه دا که جن گورکن بچ (ن) ی

چاوگ مومکین نیبه ، ده توانین بی خهینه بهر دهستوری هاتنی بزوین بچ دوا به وه چونکه ، خوا و تالع ، باشگر هه به نه م کاره مان بوبکات :

دووفیلی (رستن کردن) که باشگری (هوه) یان بهدوا دا هات باری نهو بچ هیزه یان شلوق ده بچ چونکه نهو سا ده توانی تیی بهیت و بلتیت :

best-newe Kird-newe
وه که ههست ده که بیت تی بردنی بس هیزه که له (بهستنه وه) دا خو شتره ، که نه م ش هه بر باری خزمایه تی نیوان دهنگه کانی کوردیه ، خو نه گر (ن) که به دوا (و) ی کونسنانندا هاتبایه تی بردنی نهو بچ هیزه ده بوو به کاریکی ناچاری و هک له م نمونه به دا ده دتیری :

وشه ی (کهون ، Ke-win)
که بچ هیزه که ی تیدایه له ته رکیبی خواره و هدا به ته و او ی ده ی دقو ریتیت :

Kew-ne zam
فیعی (فرۆشتن) له هه ندی به کارهیناندا ده بیتنه (فرۆتن) ههروه که کرۆشتن ده بیتنه (کرۆتن - له شیعی مصطفی به گسی کوردی هاتوه) جا نه گر بزوینیان بخه به کونایه وه تی بردنی بچ هیزه که له (فرۆتن ، کرۆتن) دا له بارتره تا (فرۆشتن ، کرۆشتن) دباره ههست کردنیش به م راستیه کاری سه لیه به :

fi-rot-ne-Ke Kiri-rot-ne-Ke
وشه ی (تووتن) که نهو بش و هک (رستن) دهنگی (ت) که که ی که و توتته پیش (ن) که به وه و نهو بچ هیزه شیان له نیواندایه ، بیتنه بزوینی بهدین و سه بری بکه چو ن بچ هیزه که ی

دهره ویتنه وه :

toot-ne-Kem too-tin

من له نووسینی لیره به پیشه وه ی خو مدا ناوی نهو بس هیزه م ناوه (قورس کردن - قورسایی) چونکه نه بزوینی درپزه و نه کورته [واته نه نه لفه و نه واو نه بچ و نه که سره و نه فه تچه و نه بو ر] نه ده شته و ی بزوین لهو شوینه دا به کار بهیتیت : ناچار به کی دهر برینی دهنگی بچ بزوینه له حالته ی تایه تیدا نه م قورس کردنه له گه ل خویدا ده هینچ و هه رکه ناچار به که ش نه ما قورسایه که تی ده چچ ، وه که نه وه ی پاسه وانسی شه وانسی خانوو له گه ل گزنگی خو ر بو ی در ده چیت و هه رگیز به به شیتی خانوه که حساب نا کر ی ، یا خود ساردی و گه رمی ناو و هه ما به شیتی پیک هینه ریان نین وه که که نو کوجین به شتی کانه .

نه م دیارده به ی قورس کردنی دهنگ و تی بردنی له زمانی کوریدا تا بلتی به کیشه به به لام کورد ههستی بچ ناکات چونکه به سه لیه ی زگماک ده زانچ له کو ی دهنگه کان قورس بکات و چو نیان ره ها بکات که چی بچ گومان غه بری کورد زه حمه تی تیدا ده کیشیت و رهنگه هه ر تیی بر نه کات . له گوتاریکی خو مدا (فونه تیک چیمان بچ بکا ؟) که له به شی به که می بهرگی سیه می (گوفاری کوری زانیاری کورد - ۱۹۷۵) دا بلاو کرایه وه مه بله و به درپزی نه م دیارده به م باس کردوه .

لهو نووسینه دا رووم کردونه وه که دهنگه کانی زمانی کوردی له یووی گونجان و حمز له به کدی کردنه وه چوار پله یان هه به ، وا لیره دا به کورتی باسیان ده که مه وه : پله ی به که م : گونجانی ته و او . له م

بله‌به‌دا ده‌نگه‌کان که به‌دوا یه‌کدیدا
 دین قورس کردن هه‌لناگرن وه‌ک که
 (د) به‌دوا (ر دا دیتت وه‌یا (ت)
 ده‌که‌وینه پاش (س) و هی‌تیش :
 gu-ling , deng , shest , mast ,
 merd , kurd , rend , mend
 khurt, kert, khu-risht, gesht

پله‌ی دوه‌م : گونجان . لیسه‌ره‌دا
 ده‌ش قورس کردن هه‌بیت و ده‌ش
 نه‌بیت وه‌ک ده‌نگه‌کانی (ر ، گ)
 (ن ، ک) :

be-rig , berg (به‌رگ)
 de-nik , denk (ده‌نک)

پله‌ی سییه‌م : نه‌گونجان .
 بریتیه‌ی له‌وه‌ی که پتویسته قورسای
 بخزیتته سه‌ر ده‌نگی پیشمه‌وه وه‌ک :

Ke-sir

He-le-din

Che-shin

پله‌ی چواره‌م : دزایه‌تی نه‌ویش
 نه‌هاتی ده‌نگیکه به‌دوا ده‌نگیکه دیکه
 مه‌گه‌ر بزوتنی ئاشکرایان له
 نیتواندایتت وه‌ک (ر ، ل) و
 (ل ، ر) به‌هردوو شتیوه‌ی لاواز و
 فه‌له‌ویانه‌وه و (ف ، ک - ک ، ف)
 و (س ، ز - ز ، س - س ، ز . .)
 [ته‌ها وشه‌ی «سژ» م به‌بیردا دیت
 که «س» تیتدا هاتوته پتیش «ژ» ی
 خزمی «ش»]

زمانه‌وانو ده‌نگناسی کوردی
 له‌سه‌ریه‌تی ئەم به‌دیه‌یانه به‌هه‌ند
 هه‌لبگرئ وه‌ک که دیت ده‌ستوره
 ناسراوه‌کانی پیزمان و فۆنه‌تیک
 نه‌زبه‌ر ده‌کات و ده‌یانلیته‌وه ، هیچ
 له‌بابه‌خی ئەم دیارده‌گرنگه‌ش که
 نابیتته‌وه به‌وه‌دا که جارئ بیری
 لیکۆله‌ره‌وه‌ی کوردی بۆ نه‌چوه ئنجا
 که ئیمه‌ بیتین ئەم ده‌ستورانه و
 ده‌ستوره‌کانی دیکه‌ی (ده‌نگ)ی
 کوردی به‌سه‌ر پتیک هاتی چاوگی

وه‌ک (رستن ، کردن دا) به‌نین و
 یه‌کیتک له‌ ده‌ستوره‌کانی
 وشه‌سازیشی بده‌ینه پال ده‌بین له
 به‌ر سچ هۆی زۆربنجی ریکه‌ه
 نیسه‌ بۆ تی‌بردنی نه‌وه
 قورسایه‌ی سه‌ر (ت ، د) ی پتیش
 (ن)ی چاوگ :

● یه‌که‌م : (ن)ی چاوگ له‌ لاوه
 دیتته کوتایی وشه‌کان ، به‌پتی نه‌وه‌ی
 که له‌ کوردیشدا ده‌نگی لاوه‌کی به
 عاده‌ت داخواری قورس کردن له
 ده‌نگی پتیش خۆیه‌وه ده‌کات ، ناچارین
 ده‌بج نه‌وه (ت ، د) قورس بکه‌ین ،
 ئەم ده‌ستوره‌ش هینده‌ به‌هیزه
 خۆی زال ده‌کات به‌سه‌ر ده‌ستوری
 (پله‌ی گونجانی ته‌واو) دا . به‌نمونه
 وشه‌ی که‌س بده‌ به‌ که‌سی دوه‌می
 تاک ، که (ت ، ا ه) ده‌بینی پتویسته
 قورسای بخته‌ته سه‌ر (س) ه‌که
 هه‌رچهند ده‌نگی (س) له‌پتیش (ت)دا
 قورسای قبول ناکات : ke-sit

وه‌ک که له‌ رسته‌ی (من که‌سم
 نه‌دیتوه ، نو که‌ست دیتوه ؟) دا
 هه‌ست به‌ قورس کردن ده‌که‌یت له‌وه
 (س)ه‌ی پتیش (ت)دا به‌لام که هاتی
 (ت) ه‌که‌ت بزوات خیرا قورسایه‌که
 هه‌لده‌ستج وه‌ک : kes-tan
 (که‌ستان چۆته شار ؟)

ئەم ده‌ستوره‌ بۆخۆی به‌سه‌ بۆ
 نه‌وه‌ی (ن)ی چاوگ به‌ هۆی نه‌وه
 قورس کردن له‌ ده‌نگی پتیش خۆی
 دابیرت ، به‌لام دوو ده‌ستوری دیکه‌ش
 پالپشتی لئ ده‌که‌ن که ده‌بنه‌ هۆی
 دوه‌م و سییه‌م :

● دوه‌م : (ن)ی چاوگ بۆخۆی
 له‌ پله‌ی نه‌گونجاندا به‌ له‌گه‌ل هه‌ردوو
 ده‌نگی (ت ، د) . گونجانی (ن)دا
 له‌وه‌ حالته‌دا ده‌بج که (ن)ه‌که‌ه
 له‌ پیشه‌وه بیت لیره‌دا (د)ه‌که‌ له
 پتیه‌وه‌به ، هه‌روه‌ها به‌ نیه‌ت

(ت ، ن) یسه‌وه . گونجانی (س)ت و
 (ن)گه‌ و (ر)ت یس هه‌موی هه‌ر
 وه‌هايه ، که جیکه‌ی ده‌نگه‌کانت کوری
 گونجانیان نامینج . به‌وه‌ پتیه‌ نه‌گه‌ر
 (ن)ی چاوگ له‌لاوه‌ش نه‌هاتبایه‌ و
 به‌شیکه‌ پتیکه‌هینره‌ی نه‌سلی وشه‌که
 بایه‌ هه‌ر داخواری نه‌وه‌ بچ‌هیزه‌ی
 ده‌کرد بۆ ده‌نگی پتیش خۆی .

● سییه‌م : نه‌وه‌ ده‌نگانه‌ی له
 فیعی کوردیشدا ده‌که‌ونه پتیش
 (ت ، د) ی کوتایی فیعله‌کانه‌وه
 هه‌مویان له‌ پله‌ی گونجانی ته‌واودان
 له‌گه‌ل (ت)دا . ده‌نگی (د)ی چاوگی
 ته‌ها دوو ده‌نگی (ر ، ن) له
 پیشه‌وه‌ دین وه‌ک :

کردن ، بردن ، خواردن - ستاندن ،
 که‌ندن ، خۆیندن . . هه‌ند . ده‌نگی
 (ت)ی چاوگیس ده‌نگه‌کانی (ر ، س) ،
 ش ، ف ، و) له‌ پیشه‌وه‌ دین وه‌ک
 (گرتن ، به‌ستن مشتین ، گلۆفتن ،
 که‌وتن - مه‌به‌ست «و» ی کۆنسانته .

ده‌نگه‌کانی (س ، ش ، ر) گونجانیان
 له‌گه‌لیدا ته‌واوه‌ دوو ده‌نگی
 (و ، ف) یس وه‌ک ته‌واو وه‌هان
 [شه‌رحی ئەمه‌ لیره‌دا جیتی نابیتته‌وه
 به‌ هه‌مه‌ حال گونجانیان له‌گه‌ل
 «ت»دا زۆر به‌هیزتره‌ له‌ گونجانی(ن)
 له‌گه‌لیدا] . ئنجا که‌ حال وه‌ها بچ ،
 نه‌وه‌ (ن)ه‌ چاوگیه‌ که له‌لاوه‌ بۆ وشه
 بیت و له‌گه‌ل کوتایسی وشه‌که‌ش
 نه‌گونجیت چۆن ده‌توانج گونجانی
 ته‌واوی پتیش خۆی هه‌له‌وه‌شیتیت ؟
 به‌ سه‌رنج گرتن له‌ (وشه‌ی
 کوردی) ده‌رده‌که‌وتئ ئەم دیارده‌به‌ی
 گونجان و نه‌گونجانی (ده‌نگه‌کانی
 کوردی) له‌گه‌ل یه‌کدی دا هه‌روه‌ک
 کاری کردۆته سه‌ر نه‌بوونی وشه‌ی
 وه‌ک (کارل ، میله‌رۆز . .) ده‌خلی
 زۆریشی بوه‌ به‌سه‌ر شتیوه‌ و شکلی
 گه‌لیک له‌ وشه‌کانی کوردی ، به‌نمونه

وشه‌ی (پلنگ ، pi-ling
 بلند bi-lind هه‌رگیز
 نه‌ده‌شیا
 (pil-nig, bil-nig)

بن چونکه خزمایه‌تی و گونجانی نیوان
 (ان ، گ) و (ان ، د) ری ئ نادات
 قورسایه‌که بچینه سهر (ن)ه‌که ،
 کهچی وشه‌ی (فرتک ، fir-tik)
 نهو شتویه‌ی وهرگرتوه که پلنگ ،
 بلند) وهریان نه‌گرت چونکه ده‌نگی
 (ر) له پیش (ت)دا قورسای
 هه‌ئاگرئ له‌بهر ئه‌مه پیت ناکرئ
 بلیتی (fi-ritk)
 وشه‌کانی (فرشته fi-rish-te
 که‌رسته ، ke-ris-te)
 ناشی بکرینه
 (ker-si-te ..... fir-shi-te)

چونکه گونجانی نیوان
 ده‌نگه‌کانی (ش ، ت - س ، ت)
 ناهیتئ لهو شوینه‌دا قورسای
 بچینه سهر (ش ، س) . له وشه‌ی
 (برشت ، bi-risht) دا سه‌ره‌رای
 نه‌وه‌ی که (ش ، ت) له‌لاوه هاتوه
 بۆ وشه‌که ، گونجانیان له‌گه‌ل
 به‌کدیدا ته‌واوه که ناهیتئ به قورس
 کردن له به‌کدی داپرئین ، ئنجا
 (پ)ش) یش له پله‌ی نه‌گونجاندان .
 که‌واته ئه‌م وشه‌به هه‌ر ده‌بن ئه‌م
 شکله‌ی هه‌بن .

به‌راستی ئه‌م دیارده‌یه له کوردیدا
 کارئکی وه‌های کردوه که
 له هه‌ندئ زمانی دیکه‌دا نه‌ی کردوه .
 له‌عه‌ره‌بیدا هه‌ر به‌جاری هه‌چ‌بایه‌خیک
 بهو قورس کردنه نه‌دراوه ناشکرئ
 پتی بدرئ ، چونکه سه‌رله‌به‌رئ
 دارشتن و (صرف) و ده‌نگسازئ
 عه‌ره‌بی له‌سه‌ر تئ نه‌خویندنه‌وه‌ی ئه‌و
 قورس کردنه هه‌لستاوه ، ته‌نانه‌ت
 له عه‌ره‌بیدا کورته
 بزویتئ (فتحه ، ضمه ، کسه) ش

بایه‌خی ده‌نگه‌کانی دیکه‌یان نییه
 چونکه ، به‌تایبه‌نی له فیعلدا ، نه‌و
 کورته بزیتانه له (تصریف و
 اشتقاق) دا دین و ده‌پۆن و
 تئ ده‌چن و ده‌گورئین وه‌ک (قتل ،
 قتل ، قاتل ، استقتل ، یقتل ،
 مقاتله) نه‌وه‌ی ناگورئ و تئ ناجئ
 هه‌ر ده‌نگه‌کۆنسانته‌کانی (ق ، ت ، ل) ه .
 بزویتنه دریزه‌کانیش به‌قه‌ده‌ر
 کۆنسانت هه‌میشه‌یی و نه‌گوراو نین
 بۆیه پیان گوتون (حروف العله)
 له وشه‌ی وه‌ک (علم) که چاوگه‌ نه‌و
 قورسایه‌ی سهر (ل)ه‌که نرخی نییه
 چونکه وشه‌که ده‌بن حه‌ره‌که‌سه‌ی
 بدریتئ یا به‌ فتحه یا
 به‌کسه یا به‌ ضمه)
 هه‌رکه حه‌ره‌که‌شی درایی
 قورسایه‌که نامیتئ .

ناخپه‌ری عه‌ره‌ب له ولایتیکه‌وه بۆ
 ولایتک ، مامله‌ت گورئ له‌گه‌ل ئه‌و
 قورس کردنه‌دا ده‌کن . میسرینه‌کان ،
 به پیچه‌وانسه‌ی عراقیه‌کان ،
 له‌حه‌ده‌ده‌ر دژئ قورس کردنن ، به
 نمونه له وشه‌ی (قلب «ئه‌لب» ،
 شمس) دا هه‌چ قورسای ناخه‌نه
 سه‌ر (ل ، م) وه‌باخود دین ناوی
 (جیمس بۆند) ده‌که‌نه (جیمسی
 بۆند) تاکو (م)ی (جیمس) له‌م قورس
 کردنه په‌ها بکه‌ن ، که‌چی عراقی
 ده‌لین (ده‌رووب ، گه‌لووب) له جیانی
 (قلب ، درب) ته‌نانه‌ت له قسه‌کردندا
 (رای پیش (د)یش قورس ده‌که‌ن ،
 به‌پیچه‌وانه‌ی کورد ، وه‌ک که ده‌لین
 لیلیت الفرد «ليلة الفرد» (fe-rid)
 ل فرید الاطرش) چونکه به ئه‌سل
 میسری نییه له گورانی (احلی
 همسه) دا ده‌نگی (ش) له وشه‌ی
 (اشجان) وه‌ها قورس ده‌کات به
 دریزایی ئه‌لفتئکی ته‌واو له (ج)ه‌که‌ی
 داده‌برئ ، هه‌ر هۆی ئه‌وتویش بوو

وای کرد جارئیکیان عه‌بدولوده‌هاب
 بلئج (فه‌رید ناوانئ خۆئ له شامیه‌ی
 رزگار بکات . له کورده واریشدا
 مامله‌ت گورئ له شویتئیکه‌وه
 بۆ شویتئیکی دیکه له‌گه‌ل ده‌نگه‌کاندا
 ده‌کرئ . له به‌ری بادیشان هه‌ندئ
 وشه هه‌ن به سکونی ته‌واو ده‌ست
 پئ ده‌که‌ن ، واته پئ قورس کردن ، که
 ئه‌مه له سۆران و باباندا مومکین
 نییه . ده‌رووبه‌ری هه‌ولیر پتر حه‌ز
 له قورس کردن ده‌که‌ن تا ولاتی کۆیه
 و سلیمانی و رانیه و سابلآغ ،
 ته‌نانه‌ت ئه‌سه‌له هه‌ولیری وشه‌یتکی
 وه‌ک (چی) ده‌که‌ن به (چ)ای قورس
 کراو .

له ئینگلیزیدا ئه‌م قورس کردنه
 بایه‌خی پئ نه‌دراوه له
 نووسینیشیاندا ده‌رناکه‌وئ هه‌ر
 چه‌ند به پیتی لاتینیش ده‌نووسن .
 به‌نمونه وشه‌ی (film)
 ئه‌گه‌ر به‌پیتی ئه‌و داخه‌وازییه
 بنووسرئیت که بۆ (رستن ، کردن)
 کراوه ده‌بن (fi-lim) بنووسرئیت ،
 به‌لام دیاره لزوم نییه بهو قورس
 کردنه چونکه که گوتئ (filming)
 قورسایه‌که هه‌لده‌ستئ ، خه‌و
 ناشکرئ به‌ک وشه به دوو جه‌ور
 بنووسرئیت نه‌خه‌و هه‌رچی رینووسی
 هه‌به ده‌شپوئیت . سه‌رئیکسی
 رینووسی ئینگلیزی بکه‌یت ده‌بینی
 له‌ویدا ئه‌و پئ هه‌تزه له وشه‌ی وه‌ک
 (sparrow , drill , try , snow ;
 clean) یشدا ده‌رناکه‌وئ
 هه‌رچه‌ند هه‌مو ده‌نگه‌کانی
 پتشمه‌وشیان که‌وتشمه‌ونه‌ته پیش
 کۆنسانت ، خه‌و دیاربه‌شه ده‌نگی
 سه‌ره‌تای وشه ، که بزویتئ ناشکرای
 به‌دوادا نه‌هات ، به‌ناچارئ قورس
 ده‌کرئ . هه‌چ وشه‌به‌کی ئینگلیزی
 نییه له‌م جه‌وره بیت و نیشانه‌ی

قورس كردنى تيدا بنوسريت .
 نه فارسيدا كيشه قورس
 كردنى دهنگى پيش (ن)ى چاوگ
 بهودا هه لستاوه كه فتهحه
 خراوته سهري وهك : رهفتهن ،
 كردهن ، ناموختن . . تهناخت نه
 فتهحه له وشه ئيزافه كراو بو
 ههنتى راناوئيش هه به كار ديت
 وهك : دهست ، نامهش ، پدهرم . .
 جا نهگه بشلين له
 كورسيدا قورسايبه كه
 پاشماويه كى نه بزوينه به هه
 دادمان نادات چونكه ههركه بزوين
 نهما دهستوره كانى دهنگازى و
 وشه سازى خويان دهسه پيشن چ له
 كيشه بهدا بيت و چ له شتيكى ديكه
 سه به ناخاوتندا ين .

نه باسه گه ليكى به بهروه به ،
 هه له تهركيبى ناوه كى وشه
 و رسته كوردى و هه له يووى
 ليكولينه وهى به راوره ئىوان
 زماناموه ، به تايبه تى چونكه هه
 دهنگيك له دهنگه كانى كوردى وهك
 نه وهى له زارى به كيكى ديكه ، خاسيه تى
 خوى هه به وه پى نه خاسيه تهش
 حوكمى تايبه تى له وشه سازى و
 دهنگازى كوردى دهكات .

له كوتايى نه كوتاره ناته واوهدا
 ده ليم : قورس كردنى كونسانتى
 پيش (ن)ى چاوگ به شتيكى بنجى
 وشه نييه ، نه هى فيعمل
 و نه هى (ن)ه كه ، ناچار به كى
 فونه تيكى ده بخاته كوتايى
 فيعله كانه وه كه ده بخاته
 شوپنى ديكه له هزاران وشه
 كورديدا ، ههركه ناچار به كى نهما
 قورسايبه كه يا ده شتى
 هه لستى له ده شتى
 هه لستى له بهر نه مه پتويست نييه

ده نسووسن و ده ليم
se-ri-man , si-pi-lim
les-ti-ne-we به ستنه وه ، سپلم ،
 سه رمان . . تكا و ناموزگارى :
 نه گه خوينه ريك به بيريدا هات
 ره خه بگرى له وانه هى گوتوومن ،
 وهك نه وهى له وشه هى (بريندار ،
 بهدكار ، بهرچنه ، بهرگر . .) دا دوا
 پى (برين ، بهد ، بهر . .) قورس
 نه گران هه رچهند له لاوهش (. . دار ،
 كار ، چنه ، گر . .) پيانه وه نووساون
 با خيراى نه كا له برياردان له سه
 هه له بوونى نه دهستوراته هى
 دهنگازى و وشه سازى كه له
 گوتاره دا باسيان كراوه چونكه باوه پرم
 هه به به شى زورى ره خه كان
 وه رامى ريك پتيكان هه بيت ،
 به داخه وه نه كوتاره به شى نه وهى
 نه كرد كه به شى زورى تى بينى و
 بيروراكانى خوشم بگرته وه . ●

نه چيگه هى وهك (رستن ، كردن) دا
 نيشانه هى بو دابندرى چونكه نه
 له وانداو نه له شوينى ديكه دا
 به رده وام نييه و نامانى به سه ردا
 ديت ، خو جايه زيش نييه نيشانه بو
 دهنگى نه بووى دابندرى . هه رچونيك
 ين ده بچ له نه مانيدا نيشانه كى
 لايلرى نه خو ناخاوتنى كوردى دواى
 به بيتى كورائى گه وهى ناروه اى
 به سه ردا ديت چونكه له
 سه رده مه دا (زمان) به دائيمى
 ده خويندريتسه وه ئيتى چوونى
 بنووسيت وه هى لى ديت به تايبه تى
 چونكه له سه دى نه وه دو
 پينجى منى
 ده چنه مه كتبه و (نووسين)
 ده خوينسن و ده ليمسه وه ،
 ماموستا كانيشيان هه . ۱۰ - ۱۵
 ساليك ده توانن له گوتنه وه دا هه له
 ناو نووسينه كه راست بكه نه وه ،
 ورده ورده ماموستا و قوتايى

قوتايخانه ميللى يه كان ههنگاوى
شورشگيرانه و جوريكى په روه ردهن
شورشى ۱۷ كاتمه موزب و رولته كافي
به دى هينا و وى .